

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

10. JUUNIL 1929. A.

Nr. 10

SEITSMES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi	1 lhk. Kr. 30.—, 1/2 lhk. Kr. 15.—,
Pooles aastas " 2.50	uul. Nr. 12.	1/4 lhk. Kr. 8.—, 1/8 lhk. Kr. 4.—
Üksik number " —.25	Telefon Nr. 4—72.	Omavalitsustele 30% hinna-
1923 aastak. " —.50	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-	alandust.
1924 " " 3.—	linna osakond Nr. 609.	Dokumentide kaotamise kuu-
1925 — 1928 a. ä " 5.—		lutused 50 senti dokumendi pealt

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.



SISU:

Omavalitsustegelased neljandas riigikogus . Lhk.	159
Kadumäläinud isikutunnistuste asemele uute saamist tuleb hõlbustada — E. Vares "	159
Ameerika Ühisriikide riikline kord ja maksumise poliitika — Dr. Franz Bertholdi andmetel "	160
Maanteede seaduse käsitamine "	166
Kuldraamatud sisseseada "	170
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest "	171
Küsimused ja vastused "	172
Kuulutused "	158

Kuulutatakse maksvusetaks.

1) Pauline T a n t a l i hobusepass, väljaantud K o l o v e r e vallavalitsusest 17. novembril 1925 a. Nr. 129 all.

2) Jaan Karli p. A n d e r s o n i hobusepass, väljaantud K a i s m a vallavalitsusest 10. novembril 1925 a. Nr. 119 all.

3) Jaan K a m a hobusepass, väljaantud T ä h t v e r e vallavalitsusest 3. jaan. 1921 a. Nr. 192 all.

4) Andres J ü r g e n s i hobusepass, väljaantud T a r v a s t u vallavalitsusest 6. jaan. 1921 a. Nr. 639 all.

25 ja 50 sendilised
**perekonnaseisu
kantseleimargid**

ilmusid teises trükkis ja on jälle E. Maaomavalitsuste Liidult saada hinnaga 10 senti poogen (20 tükki).

„M A A O M A V A L T S U S ’ e “

tellimine 1929 a. II poolaasta peale on avatud.

Igal põllumehel on kõige kasulikum oma varandusi

tuleõnnetuse

ja põllusaadusi

rahekahjude

vastu kinnitada

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „O M A“,

mis on maa- ja linnaomavalitsuste s. o. kogu Eesti rahva ühine ettevõte ja töötab täiesti rahva huvides, sest Seltsi tegevusest saadud tuiu lähele omavalitsuste kasu rahvale tagasi.

Seltsi juhatus: Tartus, Lihaturg 7, kõnetr 3-44.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tn. 48, kõnetr. 18-58.

Agendid igal pool.

Eesti maaomaval. Liidu kirjastusel on ilmunud ja temalt saada:

„Maaomavalitsus“	1923 a.-k.	Kr.	—50	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„	1924 a.-k.	„	3.—	viisiline raamatupidamine“	„ 2.50
„	1925 a.-k.	„	5.—	„Eesti ravitsus- ja suvitus-	
„	1926 a.-k.	„	5.—	kohad“	„ —.70
„	1927 a.-k.	„	5.—	Omavalitsustegelase kalender	
„	1928 a.-k.	„	5.—	1929 a. press-paan köites à	„ 1.20
„Esimene Eesti omavalitsuste-				„Meie maaomavalitsuste üm-	
gelaste kongress“		„	2.50	berkorraldamise sihid“	„ —.60
Seesama omavalitsustele		„	2.—	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„Sundnormide kogu maaoma-				viisilise raamatupidamise re-	
valitsuste kohta 21 vihku				videerimise kava“	„ —.50
à 75 s. ehk 5 vihku 3.25 s.,				„Maaomaval.“ köidetult kallimad: koolikõide 80 s.,	
10 vihku 6.50 s., 20 vihku		„	13.—	kalingorkõide 1 25 snt., nahkkõide 1 50 snt.	

Omavalitsustegelased neljandas riigikogus.

Palju on uues, neljandas, riigikogus omavalitsustegelasi, see huvitab esijoones omavalitsustegelasi riigikogu koosseisu lõpuliku kindlaksmääramise puhul.

Kolmas riigikogu andis tema esialgse koosseisu juures 6 uut omavalitsustegelast juurde. Neljas on selle ülesande paremini täitnud. Täna avalikuks tehtud lõpulikude andmete järele sai ta 33 uuest liikmest 11 omavalitsustegelast juurde. Nii annavad põllumeestekogud kolm uut endist maavalitsuste esimeest: Läänemaa A. S a a r e (end. Lääne maaval. esimees), Virumaa K. P a j o s e (Viru maavalitsuse abiesimees) ja O. S u u r s ö ö t i (end. Harju maaval. ja E. Maaomav. Liidu esimees), sotsialistid end. Tartu maavalits. esimehe J. J a n s i, koonduste kolm uut meest on kõik omavalitsustegelased, nimelt Harjumaalt R. K u r i s (Harju maaval. ja E. Maaomav. Liidu esimees), Tartumaalt H. M i l l e r (Tartu maaval. sekretär) ja Virumaalt V. T a r t u (Viru maaval. sekretär), rahvaerakonnast tuleb Virumaalt sisse Tartu linna omaval. tege- lanelane prof. P. P õ l d, kuna majaoma- nikkude rühma mehed J. L i l l, J. M a - s i n g ja M. P u n g on kõik Tartu ja Tal- linna linnaomaval. tegelased. Neist 11 on 7 maavalitsuste ja 4 linnaomav. tegelast. Eelmine kord olid need arvud 4 ja 2.

Kui võtta kõiki omaval. tegelasi neljan- das riigikogus arvesse, saame neid 42, s. o. 42% riigikogu üldliigete arvust. Nen- dest 42-st on 20 omavalitsuste valitsus-

liigetena tegutsenud. Võrreldes neid ar- vusid kolmanda riigikogu tegevuse algu andmetega, tuleb konstateerida, et seis- kord peaaegu endiseks on jäänud. Siis oli 40 omaval. tegelast üldse, neist 18 oma- val. liiget. Omaval. tegelaste hulga tõus 2% võrra on niisama väike muudatus, kui seda oli riigikogu koosseisu üldine muu- datus uute valimiste tagajärjel.

Kui toodud arvud esimese küsimuse peale rahuldava vastuse annavad, siis teine ja tähtsam küsimus peab täna vas- tusetä jääma, nimelt see, kas need omavalitsustegelased riigikogus ka oma- valitsustegelasteks jäävad. See küsimus tõuseb sellepärast üles, et nii mõnigi nen- dest on, nagu tõsiasiad seda, kahjuks, näi- tavad, ainult rühmategelasteks muutunud, kuna omavalitsustegelase ideoloogia taga- nenud ehk sootu kadunud on. Sellel ei ole mitte endastmõistetav või paratamatu põhjus, sest iga omaval.-tegelane peab ole- ma esijoones riikliselt mõtleja, nagu ta ka teostab riiklisi ülesandeid. Mitmed oma- val. tegelased on sellepärast ka riigikogus jäänud ikkagi tulisteks omaval. õiguste valvel seisjateks. On vaid soovida, et need uued riigikogu liikmed, kes omavalitsus- laua tagant seadusandlisele tööle lähevad, seda tööd omavalitsustegelastena teevad ühiselt viimati nimetatud omavalitsuste õiguste eest võitlejate end. omavalitsus- tegelaste — riigikogu liigetega.

6. juunil 1929.

Kadumaläinud isikutunnistuste asemele uute saamist tuleb hõlbustada.

E. Vares,

Kolga vallasekretär.

Vabariigi Valitsuse määruse ja Sisemi- nistri juhtnõõride järele varustavad maal vallavalitsused kodanikke isikutunnistuste ja hobusepassidega. See kord maksis ka vene ajal, väljaarvatud hobusepasside väl-

jaandmine. Sarnast korda on õige ots- tarbekohaseks ja kättesaadavaks peetud:

Hoopis keerulisem on asi siis, kui juhtub isikutunnistus kaduma. Kodanik peab esi- teks vallavalitsusse ilmuma, et teadasaada

millal ja mis nr. all on pass väljaantud. Siis teatab isik asjast konstaablile, kes protokoll kokku seab. Peale selle nõuab veel konstaabel vallavalitsusest andmeid kadumaläinud dok. kohta ja saadab materjali politsei jaoskonda, missugune asutus dok. maksvusetaks kuulutab „R. T.“ ja „Politseilehes“. Nüüd saadab p. komissar terve kirjavahetuse vallavalitsuse korraldusse; viimane teatab dokum. maksvusetaks kuulutamisest asjast huvitatud isikule, kes soovi korral siis uue tunnistuse võib saada.

Hobusepassi andmist, samuti ka kadunuks tunnistamist toimib vallavalitsus üksinda.

Kui vaadata isikutunnistuse kadunuks kuulutamise protseduuri, siis paistab ta kahtlemata raskepärasena, mitme asutuse vahet käies tekitab asjata kirjavahetust ja aeglase käigu tõttu kodanikkude hulgas nurinat.

Oleks kõigiti vastuvõetav, kui isikutunnistuste väljaandmine, samuti ka maksvusetaks kuulutamine maal oleks ühe asutuse käes.

Ei võiks kahtlust olla, et sellega hulk asjata tööd ärajääb.

Asja lihtsustamine siin on seotud ka kulude kokkuhoidmise ja asjaajamise kiirustamisega.

Ameerika Ühisriikide riikline kord ja maksustamise poliitika.

Dr. Franz Bertholdi andmetel.

I.

Võrreldes Ameerika ühisriikisid Euroopa omadega geograafilisest, majanduslisest, sotsiaal-politilisest küljest ning mentaliteedi seisukohast on vahe Euroopa riikide ja A. Ühisriikide vahel suurem, kui see pealiskaudselt näib. Allpool järgnevad mõned andmed katsuvad selgitada seda vahet, kuna üksikasjalik võrdlus liig pikale viiks ja terveid lehekülgi nõuaks.

Kuna näit. Saksamaa oma seisukoha ja suuruse poolest Euroopa riikide hulgas nagu mosaik kivi on, ei nõua Ameerika enesele mitte ainult teist hinnangut, vaid on tõepoolest oma poliitilise asukoha ja suuruse poolest hoopis midagi muud.

Olgu võrdluseks järgnevad arvud:

Arvestamata Põhja Ameerika Ühisriikidele Aasias ja Lõuna Saartes kuuluvaid maid, ulatub tema maa-ala 9.380.000 ruutkilomeetrini, ületades seega Saksamaa pinna umbes 20-ne kordselt. Võrreldes aga tema elanikkude arvu Saksamaa omaga, siis näeme, et see on vaevalt kahekordne — 115.000.000 : 63.000.000. Ning vaadates rahva tihedust muutub pilt hoopis rohkem: U. S. A.'s (P.-A. Ühisr.) asub ruutkilomeetril ainult 13 inimest; Saksamaal aga samal pinnal 134 inimest. Ületus on 10-ne kordne.

Mitte vähese tähtsusega pole ka järgnevad arvud:

Üleilmsest raudteevõrgu arvust langeb 35% A. Ühisriikide kasuks, nimelt 425.000

klm., kuna Saksamaa osa 7 korda vähem on. Neil teil tõusis Saksamaal isikukilomeeter 45,7 miljardini, U. S. A.-s aga vaevalt 58,2 miljardini. Kaubavedu näitab Ameerikas suurt liikuvust, nimelt 665,8 miljardi tonniki. millele Saksamaal 1927 a. vastu oli panna 72,6 miljardi.

Tähelepanevat täiendust annab jõuvankrite hulk: 1925 a. oli U. S. A.'s 19.999.000 mootorit, praegu olevat see arv tõusnud 23.000.000-ni, kuna Saksamaal neid oli 1927 aastal ainult 723.935.

Tooresainetega varustamise ja selle ümbertöötamise vastavad andmed, samuti ka arvud põllumajanduse alal, aitaksid rohkem selgitada vahet Saksamaa ja Ameerika Ühisriikide vahel.

Üht ala tahaksin veel valgustada arvudega, nimelt sotsiaalset kinnitust, sest minu arvates, on see sillaks tähtsale „mentaliteedi“ küsimusele nii Ameerikas kui ka Saksamaal.

Saksamaal kuulusid sunduslikule kinnistusele 32.000.000 ametnikust ja töölisest:

haiguste vastu 1925 a.	20.150.000
õnnetuste vastu „	22.000.000
invalidid 1926 a.	17.000.000
ametnikke „	2.800.000
tööta oleku vastu 1928 a.	17.225.000

Sellised korraldused puuduvad Ameerikas peaaegu täitsa, ainult mõnes osariigis on märgata õnnetuste vastu kinnistuse tekimist.

Mitte ainult ülalnimetatud aladel ei

puudu kinnistus U. S. A.'s, vaid igas paigas mujal on selgelt näha, et piirdutakse enese-vastutuse ja enese-huviga ning sel teel nii mõndagi positiivset saavutakse, mis meile võõras on. Selleks mõned üksikud näited: maapealsetes ja maaalust. raudteejaamades puuduvad sisseseaded, mis meile isenesest mõistetavad on, nagu kellad, suuna näitajad, plakatid vagunitel jne. Pole ühtegi raudteevahti, ei valgustust ega kaitset ülesõitjate kohal, isegi siis mitte, kui raudtee läbib linna.

Kord nägin ühes Ameerika teedemuseumis rongi eest hoiatavat plakati; ta sisu oli äärmiselt drastiline: kes roobastele läheb, peab meelespidama, et seal liiguvad rongid, ja et roobastelt üleminek hädahuga seotud; kui ülemineja ülesõidetakse, siis olgu see talle paras.

Iga üksik Ameerika kodanik on sunnitud enese kaitseks äärmist tähelepanu avaldama. Ka õigusmõiste jagab seda seisukohta.

Niisuguse enesevastutuse ja enesehuvi juures ei tule seal keegi mõttele avaldada sarnaseid keelde ja eeskirju, nagu see meil viisiks on. Seal peab huvi enese tervise ja elu vastu kodanikku sundima hädahust ise eemale hoidma. Mõõdamines olgu ka nimetatud, et Ameerikas ei tunta sissemeldimise kohustust. Ka avalik-õiguslike orgaanide avaldused on sageli väga naljaka sisuga, näit. on hädahustlikkudes kohtades näha järgmisi plakatisi: „Ära rutta, surm on igavene!“, või jällegi „Ole kärmas, puusärgi tegija tahab ka elada.“ Või kui on keelatud murule astumine, siis ainult „Hoi eemale“.

Niiviisi avaldatud hoiatused mõjuvad tingimata rohkem, kui Euroopa lakoonilised, karistust-töötavad keelud. Neist jätkubki, sest ameeriklane omab vajaliku ühistunde ja tema hindab midagi, mida seal nimetakse „cooperation'iks“. Siia seltsib veel temale omane praktiline vaimusuund ja suurejoonelus, millele võõras bürookraatlikkus. Peale selle on ameeriklane kainelt arvestaja, mis vast tingitud kiirest, tehnilisest arengust. See kõik sunnib teda väljuma seisukohast, et „muud pole püsiv kui ainult muutus“ ja tegutsema lause järel: „Vähesega tulen välja, vähesega võidakse saavutada teatavaid sihte.“

Nende iseloomu omaduse tõenduseks olgu näit. rahva kannatus New-Yorgi ja Chikago maapealsetes ja maa-alustes rongides pealiikumise ajal, kus vagumid on täiskiilutud. Või jälle tõeolu, et ilmakuulsa V. Avenüü ärimedid ja majaomanikud on

liitunud vabatahtlisse ühingusse, mille sihiks on anda sellele uulitsale suursugune ilme. Selleks on ühing väljatöötanud juhtnöörid vaateakende ilustamise, ärisiltide ja plakatite suhtes. Ülesseatud reeglitest peavad omanikud tõesti lugu.

Ühtlasi tõendab ka toodud näide, et Ameerikas on leida suurejoonelust, arvestamist teise isikuga, millised omadused meil puuduvad.

Samuti on seal maksev lause: „Kui vähesega tulen ma läbi“, mis selget avaldust leiab parlamendi tegevuse korraldamises. Paljudes osariikides ei astu parlament kokku mitte igal aastal, vaid kahe, kolme, isegi nelja aasta tagant. Ühtlasi piiravad seadused parlamentide tegevusaega. Lääne-Virgiinias on ta koos ainult 45 päeva, Alabamas 50 päeva, Washingtonis 60, Massachusetts'is 80 päeva jne. Peale selle piirab seadus, veel saadikute palga määrad, mis enesest väiksemad on kui näit. Saksamaal; ta ei luba isegi maksta palka selle aja eest, mil parlament üle aja koos on. Rida osariikides on viimane kitsendus maksev ka tolle parlamendi kohta, mille kuberner kokku kutsunud erakorraliseks istungiks.

Teisest küljest ei saa salata, et sellei süsteemil ka omad varjuküljed on. Nii näeb prof. Leonard Withe-Chikago ühes töös: „Aastate jooksul leitakse, et liidu täidesaatvate orgaanide kompetents pole küllaldaselt otstarbekohaselt äramääratud. Palju peavalitsusi on tekkinud ajaloolisel arengul, kus juhused on mänginud suuremat osa kui plaanikindel siht, sel põhjusel puudub neis orgaanis sisemine ühtlus — homogeniteet. Ametialaline kollisioon on sagedane, samuti ka omavaheline konkurents ja mitmekordselt tehtud töö.“

II.

Et kõrvaldada arusaamatuste tekkimist P. Ameerika Ühisriikide maksuallikate ja maksustamisviisi vaatlemises, on parem enne anda üldine ülevaade liidust ja tema osariikidest, samuti neis olevaist avaliku-õiguslikest asutistest ja nende omavahelistest suhetest.

Poliitiliselt on Federal Union liitriik. Ta koosneb 48 üksikust riigist, läbisegi 2.500.000 elanikuga (kõige väiksemas riigis Nevadas on ainult 77.000, kõige suuremas New-Yorgis 10.500.000).

Liidu koosseisu muutmine pole keelatud, kuid uute riikide juurdetulekut võib lubada ainult kongress. Ka pole lubatud

vabatahtline lahkumine liidust, samuti on keelatud uue riigi tekkimine olemas oleva riigi piirides. Kuid uus riik võib tekkida kahe või rohkema riigi või tema osade liitumisega, selline liitumine aga vajab vastavate riikide ning liidu seaduslikku nõusolekut — otsust. Peale selle on olemas määrus, et liit peab kindlustama igale üksikule osariigile vabariiklise korra. Liidu seadus tunneb otsekoheseid suhteid enese ja üksikute osariikide vahel, mitte aga osariikide üksikute osade (linnad, kogukonnad) ja liidu vahel. Liidu põhiseadus ei maini kogukondasi.

Võimude lahtumise põhimõte on läbi viidud liidus, üksikutes riikides, linnades ja kogukondades (towns). Iga põhiseadus näeb ette kolm võimu: seadusandline, täidesaatev ja kohtuvõim. Liidus kuulub seadusandline võim nn. kongressile, mis koosneb senatist ja saadikute kojast; samane kord valitseb ka osariikides, millel igalühel oma põhiseadus. Linnades on maksev ühekojaline süsteem, vastav asutis kannab council'i nime (vastab umbes meie volikogule). Liidu täidesaatvat võimu teostab president, osariikides kuberner ja linnades major (mayor).

Kohtuvõimu teostamiseks on ellu kutsutud rida kohtuasutisi. Liidu kohtutest on nimetada — Supreme Court — Kõrgem Kohus, mis asub Washingtonis ja koosneb 9 liikmest, kes määratud presidendi poolt senati nõusolekul eluks ajaks. Igas osariigis on oma Federal District Court. — distrikti kohus, mõnes riigis on neid rohkem kui üks. Peale eelnimetatute tegutseb veel 9 appelatsioonikohut. Lisaks neile tulevad erilise ülesandega kohtud, nagu court of claims, mis harutab rahalisi nõudmisi liidu vastu, väljaarvatud pensioni asjad; tollitariifide küsimused alluvad erikohtule — court of customs, ning viimaks kohtuasutised noile maaaladele, mis veel iseseisvad riigid pole. Liidu kohtutel on õigus liidu poolt väljaantud seadusi mitte tunnustada, kui nad on vastolus põhiseadusega, peale selle allub neile veel lahkkelide lahendamine üksikute osariikide kodanikkude vahel, samuti ka osariikide vahelised tülid ja mõned kaelakohtulised süüdistused. Peale selle on kodanikul õigus pöörata liidu kohtu poole, kui tema asjus on käsitatud seadust, mis vastolus liidu-seadusega või liidu-lepinguga.

Väljaarvatud 13 kolooniat, mis 1776. aastal Suur-Britaania alluvusest end vabaks kuulutasid, pole teised osariigid mitte

kujunenud ajalooliselt, vaid nad on nagu kunstlikult sünnitatud, mida tõendab ka U. S. A. kaart, kus piirid jooksevad sirgjooneliselt; osariikide maa-aladel on ruudulised, õigenurgelised kujud.

Igal osariigil on oma eripõhiseadus. Nende seadusandlised asutised vastavad liidu omadele.

Kuna näit. Preisimaa on jagatud võimuteostamise otstarbel administratiivseteks üksusteks — provintsideks, maakondadeks, linnadeks, ning neis üksustes on olemas rida kommunaalset liigitusi, kuna saksa kogukond omab majanduslisi, seltskondlisi, poliitilisi õigusi, millised õigused ainult riikliku ülemvalve läbi piiratud on, võib tema põhimõtteliselt oma piirkonnas kõiki teostada, mida vajab üldsuse ja üksiku majandusline heaolu ja vaimline arenemine, ja kuna kõik need loetletud ametkonnad üksteisega alluvas vahekorras on, puudub P. Ameerika Ühisriikides niisugune või sarnane liigitus, korraldus. See ei pea aga tähendama, et U. S. A. riikides puuduks igasugune liigitus, just vastuoksa, ta on olemas ja nimelt „riigivaltsemise detsentralisatsiooni“ õpetuse kohaselt.

Ameerika kirjandusel on viisiks neid alaliigitusi nimetades tarvitada kolm eriväljendust: 1) Subdivisions of the state, 2) public corporations, 3) area's of local government, ilma et nendes nimetustes teravat vahet saaks teha. Üldiselt kuuluvad „public corporations“ide mõiste alla need avalik-õiguslised asutised, kes oma tekkimise eest tänu võlgnevad seadusandlusele, riigi võimu väljendavad ja riigi ülesandeid täidavad. Eraldatakse a) municipal corporation — selle liigi kujunditel on ülesandeks rahuldada peaaesjalikult kohalikke nõudmisi (cities, towns, villages, boroughs), b) quasi corporation, mille võimkonda kuuluvad puht riiklised ülesanded [(valitsuse aparaadi detsentraliseerimine) (counties, townships)].

Kui mitmekesised olukorrad üksikutes osariikides ka ei ole — nimelt pole tähtis kas cities, towns, villages ja boroughs näiteks mõne township'i osana esinevad või mitte —, siiski on „municipalities'id“ ripumatud township'i üksikuist funktsioneerist. Teisest küljest ei avalda township n. n. municipal - funktsioone, kuna seepool municipalities'i piirkonda township' siiski tegutseda võib.

„Arae, of local government“ i mõistet tarvitatakse inkorporeerimatute maakondade kohta, kes pole järjelikult juriidili-

sed isikud. Neis territooriumites on lubatud, et town enese ülesandeks teeb munitspaalsed kohustused, s. t. on lubatud, et üks ja sama ametkond täidab kohalikke ja riiklikke kohustusi.

Nii siis eraldatakse kõikide osariikide jaoks neli valitsemise süsteemi: 1) town, 2) county-, 3) township-county-, 4) county-township-süsteem. Esimene süsteem on maksev Uus-Inglismaa osariikides, tüüpilisem neist Massachusett. Teine süsteem valitseb 25 Lõuna-riigis. Viimased kaks süsteemi esinevad rohkem Kesk-riikides, näit. New-York, Esimese ja teise süsteemi riikides pole orgaanilist sidet county ja township'i vahel, nagu see viimaste süsteemide juures, mida näitab juba nimetus ise.

Vahe peitub selles, et esimeses gruppis on county'il väheine tähtsus võrreldes teise liigi osariikidega, kus ta tähtsus võrratu suurem on, kuna kolmandas gruppis township selle läbi mõjule on pääsenud, et county-board of supervisors koosneb liikmetest, kes pole valitud at large, vaid township-veise. Neljanda grupi juures võib teatavas mõttes rääkida township'i alluvusest county'ile.

Käesoleva kirjutise piirid ei luba ligemalt vaadata nimetatud asutiste iseäraldusi. Mõnele asjaolule olgu siiski tähelepanu juhitud: Uus-Inglismaa towns'is on olemas town-meeting (vastab umbes meie volikogule). Tavaliselt kutsutakse see kokku ainult kord aastas — kevadel, tarkem korral ka rohkem, et uute maksude üle otsustada ja muid küsimusi harutada, nagu näit. teetegemise masinate ostmist, laulupidude korraldamist jne. Ainult 9 riigis tegutseb township'is valitud orgaan. Kuid teistes osariikides pole ringkonna valijatel muid otsekoheseid ja kaudseid mõjuvõimalusi valitsemise käigule, kui ainult township'i ametnikkude valimine.

Iseloomult on county'il ja township'il nii palju ühist, et mõlemad on „agencies of the state“. Riigivalitsus võib neid kõrvaldada ja uutega asendada. Põhimõtteliselt kuuluvad neile orgaanele ainult need õigused, mis liidu põhiseadus neile annab. Asutiste valitsemise aparadi ehitise ja viisi määrab kindlaks riigivalitsus. Ametnikkude arvu, nende kohustused ja nende valimise korra määrab samuti kindlaks riigi seadusandlus. Siiski pole riigivõim piiramatult, sest vastava ringkonna referendumita pole võimalik muuta county piire, county asukohta, valitavate ametnikkude valimiskorda ning nende tasumäära.

Mis puutub county ja township'i vastastikusse suhtesse, siis ei saa siin üldiselt rääkida nendevahelisest rippuvusest.

Counties'd ja townships'id pole tekkinud teatava rahvaarvu elama asumisega nagu linnad, vaid pigemini on nad loodud kaarti järele, siis kui üksikute osariikide piirid tõmmati. Seda tehti ses mõttes, et mitte teostada valitsemist ainult keskkohast, vaid kohalisi orgaane luues kergendada kõikide riiklikkude toimingute läbi viimist. Need, kohapeal tegutsevad, võrdlemisi iseseisvad riiklikud asutised on U. S. A. iseäralduseks ja nende olemasoluga on allakriipsutatud riigivõimu avalduste detsentralisatsioon.

Iga county suurus on ligikaudu 1000 inglise ruutmiili ning ta elanikkude arv kõigub 20.000 inimese, kuid on olemas ka viie tuhande elanikuga ja teisi jälle, kus üle paari miljoni. Counties'de üldarv tõuseb 3000 peale.

Township'i suurus on umbes kuus inglise miili ja neid on hulga rohkem kui counties'id.

Peale nimetatud ringkondade on ellu kutsutud eriülesandelisi ringkondi, nagu: teede-, kanalisatsiooni-, kooli- jne. ringkonnad. Paljudes riikides harunesid counties'id edasi erilistesse maksu-, valimis-, hoolekande-, teede-, kanalisatsiooni- ja muusse sarnastesse ringkondadesse, nii et mõned ringkonnad on iseloomult võimuvõimulised, teised aga sihilised. Need valimise- ja sihtringkonnad on levinud meile tundmatul määral. Tihti tuleb ette, et nimetatud kujundid omas avaldustes põimuvad üksteist ning isegi linna võimupiirkonda ulatavad.

Veel mõningaid märkmeid juba mainitud „municipalities'ide“ üle, s. t. cities, towns, village üle. Neid ei või võrrelda meie kogukondadega laiemas mõttes.

Tahab mõni maa-ala omale linnaõigusi saada, siis teostatakse inkorporeerimist erilise petitsiooni põhjal, mida on avaldanud kohalise õiguse järele kindlaks määratud elanikkude arv teatavast ruumalast, kellel on taheks saada linnaõigusi ja ühes sellega laiendada oma võimu kohalikkude asjade korraldamiseks, eriti aga saada laenu tegemise õigust.

Kõneall olevate ringkondade valitsemine sünnib, nagu juba öeldud, ühekoja-süsteemi järele. On olemas council (vastab umbes meie volikogule), mille liikmete hulk tavaliselt üle 9 ei tõuse, kuid vähem võib see arv olla. On kolm linnadevalitsemise kuju: n. n. Mayor-Alderman Plan,

Comission Plan ja City-Manager-Plan. City-Manager kujutab enesest palgatud elukutselist bürgermeistrit, keda valib council ja mitte kogu valijaskond, nagu mayor'i. Ühtlasi tuleb City-Manager meele aktsia seltsi, kus võiks võrrelda linna elanikke aktsionäridega, council'i järevalve orgaaniga ja City-Manager'i ettevõtte direktoriga.

Kõige paremini valgustavad seal valitsevaid vahetuid Ohio osariigi põhiseaduse üksikud osad, millest näha, milliseid õigusi sealsetel linnadel veel pole ja mida nad alles püüavad.

„Linnavalitsustel peab õigus olema täita kõiki kohalikke omavalitsuslikke ülesandeid ja väljaanda linna piirkonnas poliitilisi, tervishoidlisi ja muid määrusi, mis pole vastolus üldiste seadustega.

Võib väljaanda seadusi, mis piiravad linnavalitsuse õigusi maksude tõstmises kohalikkudeks otstarbeteks, laenude tegemises ning millede põhjal võib nõuda linnadelt aruandeid nende rahanduse üle.“

Teisest küljest sisaldavad osariikide seadused isegi juba kaugele ulatavate taktistude kõrval laenude tegemise asjus veel, meie tundmatuid, piiravaid paragrahve „tax-rate“ kõrguse üle, kusjuures maksustamise ja laenude tegemise võimaluste ülemmäär nii kui nii seaduse poolt on kindlaks määratud ja sellest kõrvale kaldumine keelatud.

Selle läbi väheneb suuresti kommunaal-järevalve meie mõttes ja pole mingit imet, kui ei saa üldiselt juttu olla kogukondade kontrollist oma finansiide üle, nagu meie siin harjunud oleme. Nii pole näit. Illinois osariigis ühtegi riigivõimuga seotud ametnikku, kellel õigusi oleks end segada linnade, külade, samuti ka county rahalistesse asjadesse. Need asutised ei vaja ühelegi aru anda ja riigil pole õigust rahanduskava ja otstarbe üle vaieldust alustada, nii kaua, kui on kinnipeetud eel-poolnimetatud maksustamise ja laenu-tegemise ülemmäärast. Juhtumisel aga, kui on üleastatud ettekirjutatud piirist, siis pole riigi ülesanne ses asjas parandust tuua, vaid maksumaksja võib sellest teatada kohtule.

Uuemal ajal on märgata tendentsi, et mõned kogukonnad vabatahtliselt alluvad teatavale järevalvele. Kolmes osariigis on antud teatavaile maksumaksjale õigus nõuda riiklist revisjoni maksude suurendamise korral ja neil juhuseil on riigil õigus tarbekorral kavatsustavate maksude vastu protesti tõsta.

U. S. A. valitsemise orgaanid erinevad suuresti Saksamaa omadest mitte ainult oma sisemises korralduses, vaid ka selle-poolst, et nende vahel puuduvad selged piirjooned ja täpne kompetentsi äramääramine. Õigusega nimetab Albart A. Atwood „Local government“i (kohapealsed riigi-orgaanid) organisatsiooni „segaduse karjuvaks pildiks“. Sama autor märgib ka, et U. S. A.'s on 750.000 avalik-õiguslikku asutist, kellele õigus on makse võtta ja väljaminekuid teha ning kellest enamik iseseisvalt tegutseb.

Pea kõigis osariikides on lõputa arv avalikke asutisi maksuvõtmise õigusega, nagu counties, cities, villages, school-districts, levee-districts, mosquito - eradication - districts ja hulk teisi. Isegi ühes ja samas linnas olevat 23 iseseisvat kujundit, kellele oma maksudevõtmise õigus.

Vastuvaidlemata on nimelt see, et kõik eelpoolnimetatud ringkonnad või kujundid üksikestest kuidagi rippuvad pole ja et näit. county-sheriff'il mingit järevalve õigust pole city's või town'is.

Seda tõendavad ka New-Yorgi osariigi tax-commissioner'i sõnad, millised minu arvates kõige paremini valgustavad olukorda:

„Kusagis riigis ega tema osades pole leida ametkondade hierarhhilist alluvust. City, town või village — kõik nad esinevad enam või vähem n. n. „Home-rule“ üksustena. Nende vaheline ainsam suhe seisab heal juhusel ainult cooperation'i tundes. Pole kusagil kontrolli, kusagil sundust, või muud sellesarnast. Ainuke tee täpse selguse saamiseks on kohus, kes otsustab, kas see või too orgaan oli õigustatud seda või teist riiklist akti toimima.“

III.

U. S. A.'s (P.-A. Ühisr.) on läbiviidud põhimõte, et riigiseadustel on maaseaduste ees prioriteet, siiski näib, et seal pole võrras ülesande jaotus seadusandluse alal, et ainuõiguslise seadusandluse kõrval toimub ka konkureeriv seadusandlus. Liidu põhiseadus määrab, et need õigused, ülesanded, mis ei ole ühisriigile (liidule) või osariikidele antud, kuuluvad rahvale. Ning põhiseadus määrab ära, missugused ülesanded (powers) üheltpoolt kuuluvad kongressile ja teiselt poolt üksikuile riikidele.

Eraldatakse „Federal powers“ (liidu ülesanne), „state powers“ (osariikide ülesanne) ja viimaks „concurrent powers“ (konkureerivad ülesand.). Viimaste üles-

annete hulka kuulub maksustamise ja laenu-tegemise õigus, mõõtude korraldus, õigusemõistmine (osaliselt) ja muud.

Puht liidu ülesanded on lepingute sõlmimine, sõjakuulutamine, sõjaväe ja sõjalaevastiku ülalpidamine (ainult rahuajal), metallraha löömine, paberiraha väljalaskmine. Peale selle näib, et liidul on õigus peaaegu kõiki abinõusi tarvitada, mis talle vajalikud näivad olevat põhiseaduselt lubatud võimu teostamiseks. Siiski on liidu algpäivilt asunud seisukohale, et liidu seadusandlus ainult seda ette võib võtta, mis kooskõlas on põhiseadusega.

Liidu Kõrgem Kohus on annud teistsuguse seletuse, millest tekkinud on n. n. Board-construction teooria. (Nimelt tähendasin juba, et ameeriklane vähem tähendarija iseloomuga on kui meie.) Seaduse väljendused ja nende sisulised seletused võimaldavad isegi niisuuure painduvuse, et praegusel ajal keegi arukas kodanik mõttele ei tule, seda poliitikat hävitada. Täna korraldab kongress seadusandliselt nii mõndagi, ilma et keegi protesteeriks, kuigi vaevalt võimalik on leida vastavaid kindlaid aluseid põhiseadusest. Mõned näited selgitagu öeldut, vaatamata, et sellega puudutan alles allpool valgustatud maksude ala. 1914. aastal otsustas kongress korraldada maksuseadusega arstirohtude müüki. Liidu ülemkohus kinnitab selle seaduse 4 häälega vastu. Edasi tahtis kongress laste tööd sellega piirata, et ta nende ettevõtete puhast sissetulekut tahtis erilise maksu alla panna, kus töötavad lapsed. See kavatus aga ei õnnestunud ülemkohtu vastuseismisel, kes ei leidnud õige olevat, et kongress kasutab oma maksustamise õigusi neis asjus, mis ei kuulu temale seaduse poolt määratud võimkonda.

1887 a. seadusega suurendati liidu võimkonda veel sellega, et temal lubati tegemist teha mitmesuguste küsimustega tervishoidlisel alal. Selle seaduse põhjal anti 1906 a. välja n. n. „pure food law“, millega on keelatud müütada toiduaineid, arstirohte ja apteegikaupa eksitusse viivate pealkirjadega ja neisse segada mürgilisi ja tervistvastaseid aineid. Sisuliselt kuulub see seadus aga põllumajandusministeeriumi keemilise büroo võimkonda.

Huvita pole ka järgmine katke ühe teadlase tööst:

„Uued vahekorrad loodi ka keeluseaduse muutmise seadusega, mis keelab alkohooliste jookide müügi. Muutmise seadus näeb ette, et kongressil ja osariikidel on ühtlane õigus seda seadust teostada, ning

võimaldab esmakordselt riigivalitsusele luua töövahekorda osariikidega ühe üldise seaduse teostamisega. Väärrib tähelepanu, et osariikidel on õigus keeluseadust veel karmimalt läbiviia, mitte aga nõrgemalt. Nii keelab kongress nende jookide müügi, mille alkohooli sisaldus tõuseb üle 2%. Üksik osariik aga võib keelata ka neid jooke, mille kangus ainult 1/4%, kuid mingil tingimisel ei tohi ta lubada jookide müüki, mille kangus üle 1/2% on. Enamik osariike on tõepoolest vastavad seadused välja annud, kuid mõned üksikud riigid pole seda teinud ja ülemkohtu uuem otsus määrab, et ükski osariik pole sunnitud keeluseaduse muutmise seadust teostama.“

Liidu seaduste teostamiseks on üldiselt olemas erilised liidumetnikud. Annab liidu seadusandlus näit. välja sissetuleku maksu seaduse, siis määratakse selle maksu läbiviimiseks omad ametnikud. Samane kord on ka maksev prohibitsiooni seaduse juures.

Nende ülesannete hulka, mis põhimõtteliselt kuuluvad osariikidele, kuulub muuseas ka avalik tervishoid, hoolekanne (juurde arvatud vaimuhaiged, pimedad, kurdid), kasvatusala, valimise- ja hääleõiguse kaitse, avalikkude asutuste korraldamine ja osaliselt ka liidu seaduste teostamine, näit. saadikute koja liikmete valimine Washingtoni.

Pea tarvilikuks juhtida tähelepanu liidu — samuti ka osariikide — põhiseaduse avaldusviisile. Enamikus seadustes on ainult öeldud, et kongressil või osariigil shall have the „power“. Power'i täpset mõistet on võimata edasi anda, kuid ligikaudselt tähendab ta ülesannet. On väga raske kui mitte peaaegu võimata kindlaks määrata, millised ülesanded (powers) vabatahtlised ja millised obligatoorsed on. Pole ühtegi seaduslist meetodi, et sundida liidu valitsust teatavatele võtetele, tema võimuavaldusi võiks vast kõiki nimetada vabatahtlisteks. Sama on ka maksev suurel määral osariikide valitsuste kohta. Ainult mõningail juhustel, kus liidu valitsus annab rahalist toetust teatavaks otstarbeks, tingimusel et riik võrdse summa omaltpoolt annaks, võivad osariigid liidu toetusest kasu saada ja ka ainult siis, kui nad omalt poolt vastavad summad annavad.

Ameerika seadusandlus eraldub meie omast nimelt selles, et tema suuremalt osalt tarbe, põhimõtte seadusandlus on. Sellest ongi tingitud, minu meelest, asjaolu, et ainult teatava tagasihoidlikkusega

võib rääkida liidu ja osariikide ülesannete „jagamisest“.

On täitsa võimatu sealseid mitmekesi-seid kohustusi jagada „riigi“ ülesanneteks, „kohustuseks tehtavaiks“ ülesanneteks ja puht „omavalitsuslikkudeks ülesanneteks“. Leitakse isegi, et kohustuste jagamine puht kohalikudeks ja puht riiklikkudeks on täitsa asjatu. See vaatepunkt on osaliselt tingitud osariikide tekkimisest ja arenemis-käigust, mis varem kolooniad olid ja kellel puudus kokkupuutuvus kauge emamaaga ning osaliselt riigivalitsemise de-centralisatsiooni põhimõtte alusel võrsu-

nud arvamisest, et kohapeal valitud ametnik on kohasem keskasutiste seadusi teostama, kui keskkohast määratud ametisse.

Üldiselt pole kõrgemal orgaanil õigus määrata „kas“, „mis“, „kuidas“ midagi sündima peab. Sama selgub ka ühe New-Yorgi kõrgema ametniku vastusest minu järelepärimisele, kas riik annab kogukonnale tarvilikud rahalised abinõud, või juhatab vastavad maksuallikad kasutamiseks, kui ta kogukonnale ülesandeks teeb uusi kohustusi. Tema vastus oli eitav, sest omavalitsustel on ka maksumääramiseks avarad õigused. (Järgneb.)

Maanteede seaduse käsitlemine.

Maanteede seadus (R. T. Nr. 48 — 1928).

- | | | |
|---|---|-------|
| Avalikkude era-
teede korrashoid. | Avalikkude erateede ehitamine, parandamine ja korrashoid on kohuseks neile, kelle talundi, elamu või ettevõtte juure, viivad. Kui selle täitmiseks kohustuste vahel ei saavutata kokkulepet, jaotab kohustuse kohalik vallavalitsus arvestades talundi, elamu või ettevõtte väärtuse ning tulukusega. | § 22. |
| Ehitamine, kor-
rashoid ja organi-
satsioon. | Kõigi teede, sildade ja parvede ehitamise ja korrashoiu korraldus ja otsekoheline tehniline järevalve on maa- ja linnavalitsuste käes. | § 61. |
| Ehitused klassitee
ääres. | Maakonna teedekapitali arvel ülalpeetav alaline tehniline organisatsioon kujundatakse Vabariigi Valitsuse poolt antud juhtnõu alusel maavoliikogu otsusel. Tehnilise organisatsiooni peajõu, maakonna inseneri, kinnitab Teedeminister maavalitsuse ettepanekul. | |
| Erakulul ehitatavad
ja korrashoitavad
teed. | Uued ehitused klassiteede piirkonnast peavad seisma eemal vähemalt 8 meetrit. | § 46. |
| Eratedeks maa-
andmine. | Erakulul ehitatavateks ja korras hoitavateks avalikkudeks teedeks loetakse teed, mis üldkulul korraspeetavatelt teedelt viivad talundite, elamute või ettevõtete juure ja tarvilikud üldhuvides. Neid teid peavad lahti hoidma üldhuvides käimiseks ja sõitmiseks kinnisvarapidajad, kelle talundite, elamute või ettevõtete juure need viivad. | § 4. |
| Järevalve. | Riigimaad võib vastav ministeerium anda tasuta eraisikutele, seltsidele ja ühingutele erateede ehitamiseks, tingimusega, et ehitajad tee ise korras peavad ja maksuta avaksid üldiseks tarvitamiseks. | § 14. |
| Kaevamised ja ehi-
tused klassiteede
ääres. | Teede sulgemisel läheb maa riigile tagasi. Ulemjärevalve kõigi maanteede üle kuulub Teedeministeeriumile. | § 60. |
| Kaevamised ja ehi-
tused klassiteede
ääres. | Kui ehituste või kaevamiste tagajärjel on karta tee maa-ala sissevajumist, uhtumist või liikumisele hädaohtu, on maavalitsused kohustatud tööd seisma panema ja tegema kindlustusi ehitajate arvel, kui nad seda ise ei tee maavalitsuse nõudel. | § 49. |

- Kilomeetripostide, teenäitajate ja hoiatusmärkide ülesseadmine.** Kilomeetripostide, teenäitajate ja muude märkide ning kaitse tõkete ülesseadmine I ja II kl. teedel on sunduslik maa- ja linnavalitsustele, maakonna piirides maavalitsuse teedekapitali ja linna piirides linna kulul. Valdade teosade vahemärkide ülesseadmine on valdade kohus ja sünnib nende kulul. § 23.
- Kivide ja kruusa andmine.** Samuti teenäitajate ja kaitsetõkete ülesseadmine III klassi teedel on valdadele kohustav kuni nende teede korrashoiu teedekapitali kanda võtmiseni. Kulud kaetakse valla eearve summadest. Kilomeetri postide ülesseadmine III kl. teele võib kohuseks tehtud saada valdade maavolikogu otsusega. § 29.
- III. klassi teede ja talve- ning jalgteede korrashoid. Komisjonid.** Kivid, kruus, liiv, savi j. n. e. teede ja sildade ehituse- ja parandustöödeks antakse tasuta lähemast riigi ja omavalitsuse maast. Eramast aga maavalitsuse otsusega Teedeministri poolt väljaantud määruuses kindlaks määratud hinna eest. §§ 19 ja 20.
- III klassi, talve- ja jalgteede korrashoid ja parandamine sünnib vallavalitsuste poolt maavalitsuse juhtnõuude järele. § 39.
- Maavalitsuse või linnavalitsuse poolt riigi kulul, toetusel või teedekapitali arvel teostatud tööde lõpuliukuks vastuvõtmiseks määratakse maa- või linnavalitsuse poolt komisjon Teedeministeeriumi esindaja osavõtul. Kutsed komisjoni liikmetele saadetakse välja vähemalt 5 päeva enne komisjoni kokkuastumist. Teedeministeeriumi esindaja mitteilmumine ei takista komisjoni tööd. § 40.
- Kraavide läbikaevamine klassiteedest.** Kraavide läbikaevamist vee ärajuhtimiseks avalikkudest klassiteedest, ehituste ja sisseseadete tegemist võib ette võtta ainult asutuse nõusolekul, kes teostab teede korrashoidu. § 19.
- Kruusateede korrashoid naturaalkohustuse näol.** Kõige nende kruusateede korrashoid ja parandamine, mis teedekapitali kanda pole võetud, samuti III klassi teel asuvate sildade ehitamine ja parandamine, milliste avaused alla 3 meetri, sünnib naturaalkohustuse näol. § 18.
- Linnadest ja alevitest läbiminevad teed.** Alevite piirkonda läbistavad klassiteed ehitatakse maavalitsuse korraldusel Teedeministeeriumi teedekapitali summadest ja linna piirides olevad klassiteed linnavalitsus linna kulul Teedeministeeriumi teedekapitali toetusel. § 1.
- Maanteede liigid.** Avalikud teed teenivad üldhuve, on avatud kõigile ja peetakse sunduslikult korras. Erateed teenivad üksikute isikute ja nende majapidamise huve, näiteks teed põllule, karja- ja heinamaale j. n. e., samuti teed avalikult teelt üksikute talundite, elamute või ettevõtete juure viivad teed, mis ei ole tarvilikud üldhuvides. § 52.
- Materjalide paigutamine teedele.** Avalikke teid ei ole lubatud tarvitada materjalide lao kohaks, välja arvatud materjalid tee ehitamiseks ehk parandamiseks, millised viimased paigutata nii, et liikumist ei takistaks. §§ 24, 25, 26 ja 27.
- Naturaalkohustusega tehtavate teede üksuste jaotus ja selle alused.** Naturaal kohustuse alusel korraspeetavatel teedel teeüksuste hindamise alused määravad maavolikogud ja selle põhjal teeüksuste arvu maakonnas, võttes arvesse tee laiust, aluspinna omadusi ja teedel asuvaid sildu, truupe ja materjali saamise raskust teatavatel juhustel.

Samuti määrab maavolikogu keskmise teeüksuste arvu ühele maksuüksusele maakonnas, sellele jagades maakonna piirides olev teeüksuste summa kogu maa ja metsade maksuüksustele (puhtakasu rubla, adrasajandikud, obroki rubla, revisjon rublad, kõlbliku maa tiinud) summale.

Peale maavalitsuse teedekapitali arvel korraspeetavate teeüksuste eraldamist, ülejäänud osa teeüksusi jaotab maavolikogu valdade vahel, kuna vallavolikogud need jagavad samastel alustel teekohuslaste vahel.

Ebaõige vallavolikogu jagamise otsuse peale võivad teekohuslased kaebada maavalitsusele.

Tee ümber jaotamised valdade ja teekohuslaste vahel võib ettevõtta mitte sagedamini kui iga 5 aasta tagant.

Naturaalkohustusest vabastamine.

Maavalitsused võivad vabastada valdu kui ka üksikuid naturaalkohuslasi nende soovil teetegemise naturaalkohustusest osalt või tervelt ja neilt võtta maksu maavalitsuse teedekapitali heaks..

§§ 31 ja 32.

Vabastamise korral peetakse teeüksused korras teedekapitali arvel.

Vabaneda soovivad kui ka rahaliselt kohustuselt naturaalkohustusele uuesti tagasi minna soovivad peavad oma soovist teatama kohal. vallavalitsusele hiljemalt iga aasta 1. jaanuariks, millised soovid saadetakse vallavalitsuste poolt kahe nädala jooksul maavalitsusele.

Nõlvade ja ribade laius.

Teede piirkonda, välja arvatud talve- ja jalgteed, kuuluvad peale tee pealispinna veel nõlvad, kraavid ja 0,5 meetri laiused ribad väljaspool kraavide kaldaid; nõlvade ja kraavide puudumisel aga poole meetri laiused ribad kummagilt poolt pealispinda.

§ 9.

Projektide ja eelarvete kinnitamine.

Teede ja sildade projekteerimist ja ehitamist toimetatakse Teedeministeeriumi poolt antud juhtnõu-ride järgi. Projektid ja eelarved uute ehituste ja põhjalikkude paranduste kohta, mis teostatakse riigi kulul, toetusel või maavalits. teedekapitali arvel, kinnitab Teedeministeerium. Sünnib silla ehitus Teedeministeeriumi poolt kinnitatud tüübilise projekti järgi, ei vaja projekt erilist kinnitust. Erakordsetel juhtumistel, kui ehitus või parandus möödapääsemata liikumise jaluleseadmiseks, võib maavalitsus viibimata ilma projekti kinnitamist ootamata asuda töö teostamisele, kuid töö algamisest peab teatama kohe Teedeministeeriumile.

§§ 35, 36 ja 37.

Osalisi muudatusi, mis ehituse ajal vajalikuks saanud, võib tööd teostaja omavalitsus ette võtta, kuid peab sellest Teedeministeeriumile teatama.

Puud ja põõsad.

Puud ja põõsad tee ääres võivad kasvada I klassi tee piirkonnas vähemalt 6 meetri, II klassi piirkonnas vähemalt 4 meetri ja III klassi piirkonnas vähemalt 2 meetri kaugusel tee maa-ala piirist. Maa omanikud on kohustatud maha raiuma lähemal kasvavad puud ja põõsad. See kauguse nõue ei ole maksev puisteede, ilupuude ja aedade ning istutatud kaitsemetsade kohta.

§ 47.

Pargid ja puisteed tulevad harvendada, et ei takistaks tee kuivamist.

- Riigimetsade kohustus.** Riigimetsad on kohustatud andma metsamaterjali kõigi avalikkude teede, sildade, truupide, parvede ja nende päraldiste, kilomeetripostide, teenäitajate ning käsipuude jaoks ja muudeks teede ehitamisega ja korrashoiuga ühenduses olevateks otstarveteks Vabariigi Valitsuse poolt määratud hinnaga. § 28.
- Silla ja truubi laiused.** Sillad ei tohi sõidutee laiusest ja truubid tee pealispinnast kitsamad olla ilma Teedeministeeriumi loata. § 41.
- Talveteede korras- hoid.** Naturaal kohustuse alusel korraspeetavatel teedel tee tähiste ülesseadmine ja talvine korras- hoid sünnib vallavalitsuste ja alevivalitsuste korraldusel ja kulul, linna piirides linna omavalitsuse kulul ja korraldusel. § 44.
- Teede klassid.** Teedekapitali arvel korraspeetavate teede talvine korras- hoid sünnib teedekapitali kulul, maavalitsuse korraldusel. Maavalitsus võib seda korraldada ka valla- ehk alevivalitsuse kaudu. § 3.
- Teeklasside mää- rajad.** Uldkulul ehitatavad ja korraspeetavad avalikud teed jagunevad kolme klassi: I klass — suurema liikumise- ga ja tähtsusega teed, II klass — vähema liikumise- ga ja tähtsusega teed, III klass — külateed. § 5.
- I klassi teed määrab Vabariigi Valitsus Teedemi- nistri ettepanekul, ärakuulates vastavate maavolikogude arvamised ja ettepanekud.
- II klassi teed määrab Teedeminister, ärakuulates vastavate maavolikogude arvamised ja ettepanekud.
- III klassi ja talveteed määrab maavalitsus, ärakuulates vastavate vallavolikogude arvamised ja ettepanekud.
- Avalikud erakulul ehitatavad ja korraspeetavad teed ja jalgteed määrab vallavolikogude vallavalitsuse ettepanekul. Kui nende teede määramisel tekivad lahkarvamised, otsustab küsimuse lõpulikult maava- litsus ühe asjaosalise ettepanekul. III klassi tee lä- bistumisel mitut maakonda ja lahkarvamiste tekki- mise puhul otsustab küsimuse lõpulikult Teedemi- nister.
- Teede alla maa- võõrandamised.** Klassitee alla ja vee ärajuhtimise kraavidele tar- vismineva maa-ala võõrandatakse sunduslikult asu- tuse või isiku otsusega, kellele allub vastava teeklassi määramine. § 12.
- Tee alt vabanenud maad.** Tasu makstakse teede kapitalist. Tee alt vabanenud maa-ala, kui see oli võõranda- tud, läheb kohalise maavalitsuse valdamisele. Maa- omanikul, kelle krundi tee läbistas, jääb õigus nõuda, et vabanenud maa temale müüdaks. § 13.
- Riigi maast läbimineva tee alt vabanenud maa läheb Riigile tagasi tasuta.
- Teede korras- hoid.** I ja II klassi teede, sildade ja kõigi päraldiste ehi- tamine kui ka korras- hoid ja parandamine sünnib maa- valitsuste teedekapitali kulul. § 16.
- Sillad III klassi teedel, kui avaus 3 ja üle meetri peetakse korras ja ehitatakse maavalitsuste teedekapi- tali kulul.
- Teede laiendamine ja õkvendamine.** Teid võib laiendada, kui nende laius ei vasta sea- duse nõuetele ja kitsendada mõjuvatel põhjustel, sa- muti nende telge ja sihti muuta I ja II klassi teedel Teedemi- nistri ja III klassi teedel, talveteedel, avalikkudel erateedel ning jalgteedel vastava maa- valitsuse otsusel. § 11.

- Teede laius.** Laiuseks määratakse, arvates tee pealispinda kaldast kaldani, nõlvadeta ja kraavideta: § 7.
- | | |
|-------------------------------------|--|
| I klassi teedel vähemalt 8 meetrit; | |
| II „ „ „ 6 „ | |
| III „ „ „ 4 „ | |
- Erakulul ehitatavate avalikkude ja samuti talveteede laiuseks arvatakse vähemalt 4 mtr. jalgteede laiuseks $\frac{3}{4}$ meetrit.
- Teede, sildade ja parvede sulgemine.** Teede, sildade ja parvede ajutine sulgemine paranduste tegemiseks sünnib selle omavalitsuse korraldusel, kelle korraspidamisele tee kuulub. Ajutise sulgemise õigus on ka politseil, kui tee sild või parv muutunud hädaohtlikuks läbikäimisele, samuti taudide korral. Esimesel juhul peab viibimata pöörama asutuse poole, kellest oleneb silla või parve kordaseadmine. § 53.
- Teede tarvitamise juhtnöörid.** Teedeministril on õigus anda tarvilikke määrusi teede tarvitamise ning liikumisvahendite kohta. § 55.
- Teepäraldised.** Teepäraldisteks loetakse kõik tarvilikud sisseseeded, nagu käsipuud, kaitsemärgid, kaitsetammid, kaitsemüürid, puude istandikud, kilomeetri postid, teejuhatajad, hoiatusmärgid, vahimajad, töövalitsuse ja tööliste hooned, avalikud kruusaaugud, kraavid tee kõrval, samuti kraavid vee ära juhtimiseks jne. § 10.
- Tehnilised juhtnöörid.** Tehnilised juhtnöörid teede ehitamiseks, parandamiseks ja korrashoidmiseks annab Teedeminister. § 45.
- Tööstuse- ja kaubandusliste ettevõtete osavõtt teede kohustusest.** Tööstuse- ja kaubanduslised ettevõtted, riigi metsad ja muud varandused, peale põllum. kasutatavate maade, võtavad osa teetegemise kohustusest iga-aastase maksuga maavalitsuse teede kapitali heaks Teedeministri poolt maavolikogu ettepanekul kinnitatud maksutamise korra järele. § 30.
- Vanade teede kaotamise ja uute ehitamise otsustajad.** I klassi teede suhtes — Vabariigi Valitsus, teedeministri ettepanekul ärakuulates vastavate omavalitsuste ettepanekud. § 15.
- II klassi suhtes — teedeminister, ärakuulates vastavate maavolikogude arvamisest ja ettepanekud.
- III klassi teede, avalikude erateede, talve- ja jalgteede suhtes — maavalitsused, ärakuulates vastavate vallavolikogude arvamisest ja ettepanekud. Lahkarvamised otsustab teedeminister.

Kuldraamatud sisseseada.

T. Laur.

Teatavasti on olemas vana rahvusvahelise kombena paljudel era- ja ametiasutustel sarnased raamatud, kuhu neid auvõrastena või informatsiooni otstarvetel külastanud isikud, nii oma-, kui ka väljamaalased mälestuseks enda nimed sisse kirjutavad. Tallinna linna omavalitsuses olla niisugune raamat juba ammust ajast saadik sisseseatud, ajast, kui täh. omavalitsus magistraadi nimetust kandis, kuna seda

raamatut seal „Kuld-raamatuks“ nimetatakse.

Ka linnale alluvates asutustes oli ta sisseseatud. Nii lugesime ajakirjandusest 1926 a., et Eestit külastajad Poola parlamendi liikmed kirjutasid 24. veebruaril 1926 a. oma nimed ka ühte Tallinna algkooli võõrasteraamatusse sisse. Varem juba oleme kuulnud meil siin ja seal, teiste riikide eeskujul, sarnaste raamatute ole-

masolust, millist ilusat kommet ainult ter- vitada tuleb. Ka mõnedes maavalitsustes olla ta viimasel ajal sisseseatud.

Seda kommet tuleks linnade omavalit- suste eeskujul kõigil meie noortel maaoma- valitsustel, vallaomavalitsustel ja nendele alluvatel asutustel minu arvates omaks võtta, õigem, edustada, seda enam, et elame üldiselt väga tähtsal riigirakendus- ajajärgul, kus juba mitmesuguste tegevus- harudega tutvunemise otstarvetel asutuste

esitajate vastastikkune külastamine tarvi- lik ja olemas. Samuti on alatasa juhuseid, mil peale väljamaalaste, ka meie oma riigi tegelased külalistena (auvõõrastena) asu- tustes viibivad, kuna sarnasel kombel oleks siis ka nende külastamised asutustes jääd- vustatud. Seega on nendel raamatutel asutustes ka ajalooline tähendus.

Neid raamatuid tuleb puhtaina ja kind- lais kohtes alal hoida ning ka inventaari raamatutesse sisse kanda.

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

Maavalitsuste teedeosakondade juhatajate koosolek

8. mail 1929 a. Tallinnas, Harju Maavalit- suse saalis.

Koos olid: J. Sõnajalg — Järva maaval., E. Kello — Viru maaval., J. Aljas — Lääne maaval., N. Vatter — Viljandi maaval., O. Pärilin — Tartu maaval., J. Land — Pärnu maaval., A. Mägi — Võru maaval., ja J. Mäeloog — Petseri maaval., J. Käppa — Teedeministeeriumist ja A. Roosen Teede- min.

Koosoleku avab Liidu esimees R. Kuris, koosoleku otstarbe üle seletust andes.

Koosoleku juhatajaks valitakse O. Pär- lin, protokoll kirjutajaks H. Avikson.

Tutvunedes 6. ja 7. mail kokkuseatud teedekapitali materjali ja inventari arves- tamise kodukorra ja vormide kavaga, koos- olek, peale pikemaid läbirääkimisi ja § 1 esimese variatsiooni vastuvõtmist, otsus- tab § 38 juurde võtta märkuse: „§§ 37 ja 38 nimetatud raamatud võivad ühiste kaante vahel olla“ ja selle täiendusega võ- takse esitatud kodukord vastu, soovitades seda maavalitsustele käesolevaks aastaks proovina maksma panna, kus paremat korda väljatöötatud ei ole, selle kodukorra puudustest aga Liidule teatada, paranduste tegemiseks. Ühtlasi tunnistab koosolek tarvilikuks kodukorras ettenähtud vormide ühistellimist Liidu kaudu, nende odava- maks tegemiseks, milleks ettetellimisi maavalitsustelt küsida.

Teede korrashoiu maksustamise kavad on 10. mail Teedeministeeriumis läbivaata- misel, millest Liidu esitaja osavõtma on kutsutud. Et viimasele küsimuses seisu- koha võtmist hõlbustada, võetakse mak- sustamise küsimus päevakorda ja peale pikemaid mõttevahetusi, arvesse võttes seda,

et Teedeministeeriumi poolt ettenähtud kruusa kvantum teede korrashoiu väga kalliks teeb, otsustakse Liidu esitajale juhtnööriks anda nõuda, et esialgu nõu- tava kruusa hulka vähendataks.

Teedekapitali heaks võetavate maksude asjus, milline küsimus N. Vatteri poolt ülestõstetakse, leitakse, et seadusepärane on võtta teedekapitali heaks maksu mitte- põllumajandusliste hoonete ja nendes asu- vate äriliste ettevõtete äritunnistuste pealt.

Teede maksustamise kavasid ühelt poolt ja riigi metsade teeosade korrashoiu kulu- sid teiselt poolt arvesse võttes leiab koos- olek, et metsade teeosade korrashoid roh- kem maksma läheb kui maavalitsused riigi eelarve järele teedekapitali heaks toetust saavad, mispärast tuleks nõuda, et metsa- materjali hinda alandataks, et seda vahet aidata vähendada.

Metsamaterjalide väljaandmise praegune kord leitakse seadusevastane olema, sest määrusele, mis nüüd maksma pandi, tahe- takse metsa ametnikkude poolt tagasiulata- vat maksvust anda, nõudes, et käesolevaks aastaks vaja minevate materjalide peale oleks tulnud ka nõudmine läinud aasta 1. juuliks sisseanda. Kui sarnase seaduse se- letamise tagajärjel metsamaterjalide väl- jaandmine viibis, on juhuseid ettetulnud, kus metsa raietäht anti 31. märtsil s. a. välja, milles väljaveo tähtpäevana 1. aprill s. a. märgitud.

Vabariigi Valitsuse poolt maksma pan- dud määruse teedekapitali arvel ülevalpee- tava tehnilise personali kohta ja teedekapi- tali kulu nomenklatuur ei näe ette kantse- lei tööjõude teedekapitali arvel. Maavalit- sused on oma eelarvetes, mis juba seadus- lise jõu omanud selle personali, nagu asja- ajaja, masina preili, laduhoidja, teedeka-

pitali arvele võtnud ja maavalitsuse enese summad teede kapitalile määranud. Algu- sel nimetatud määrus võtab nüüd maava- litsustelt võimaluse neile palka maksta tee- dekapitali kui ka enese summadest ja pa- neb seega teedeosakonna töö seisma.

Seisukorra kohta pikalt sõna võttes, lei- takse, et määrus pole kooskõlas maanteede seaduse § 56-ga, kuna § 61 ainult tehnilis- est personalist räägib ja mittetehniline on seega maavalitsuse enese määrata, ja ot- sustakse paluda E. Maaomavalitsuste Liitu Teedeministeeriumi seisukorraga tutvus- tada, ettepannes viimasele määruste muut- miseks samme astuda selles mõttes, et kõik teede alal töötavad jõud, ka kantselei töö- jõud, saaksid palka teedekapitali arvelt. Ka määruse § 14 ümberredigeerimist nõuda.

Klassiteede nimetuste kohta võtab koos- olek seisukoha vastu: Klassiteed, mis mit- mest maakonnast läbi lähewad, peaksid ühist nime kandma, mispärast maavalitsu- sed sarnaste teede nimetuse asjus peaksid kokkuleppima.

Et ärahoida **kõlbmata tööjõu** palkamist, otsustakse soovitavaks pidada, et maavalit- sused informeeriks teisi maavalitsusi ju- hustest, kus nad kuritarviduste, oskama- tuse ja muude väärnähtuste pärast tööjõu ametist vallandanud.

Tarvilikuks tunnistades aegajalist **nõu- pidamist ja tehtud töödega tutvunemist**, lepatakse kokku, et Tartu maavalitsus kut- sub juulikuu algul Tartusse kokku teede osakondade juhatajad ja inseneerid.

Küsimused ja vastused

Küsimus Nr. 23. Maanteede seaduse käsitamise kohta.

Maanteede seaduse § 9 on kindlaks määratud tee alla kuuluv maa hulk, s. o., tee pealispind, +nõlvad, kraavid ja väljaspool kraave 0,5 mtr. laiused ribad, § 12 räägib aga maavõõrandamisest: „klassi tee alla ja vee ärajuhtimise kraavidele tarvisminev maala võõrandatakse sunduslikult asu- tuse või isiku otsusega, kellele allub vastava tee klassi määramine“.

Harilikult on meil klassiteed kitsamad kui § 9 eltenähtud, siis tekkib küsimus, kas § 9 on juba vana tee laiendamiseks maala võõrandatuks loe- tud ja maaomanikul jääb üle ainult esineda tasu nõudmisega, või tuleb siin käsitada § 12, milline aga selgemalt räägib uute teede rajamisel tarvis- minevast maalast? R J.

Vastus:

Tuleb käsitada § 12.

Küsimus Nr. 24. Veneaegsete valla- sekretäride kutse õigusest.

Kas tuleb isikut, kes enne 1. märtsi 1917 a. (Vene ajal) vallasekretäri ametis olnud, kuid Eesti Vabariigi kestusel omavalitsuse asutustes ametis üldse pole olnud — kutseliseks sekretäriks lugeda ja vallasekretäri valimise puhul teda üheõigusli- seks tunnistada Eesti Vabariigi ajal kutsetunnis- tuse omandanud valla sekretäridega?

M. vallasekretäri abi.

Vastus:

Ei tule lugeda, sest vallaametnikkude palga ja tööolude korraldamise ajutise seaduse („R. T.“ 69-70 1920 a.) § 3 järgi peavad uue sti, s. t. tähendatud seaduse maksmahakkamisest ametisse astu- jad oma ametioskuse kohta sellekohase tunnis- tuse ette näitama.

Küsimus Nr. 25. Algkoolide hooleko- gude allumisest.

Kellele alluvad av. algkoolide hoolekogud ja kes on õigustatud nende hoolekogude asjaajamist revideerima kui valla revisjon-komisjon riigikohtu seletuse järgi selleks õigustatud ei ole?

V. vallasekretär.

Vastus:

Maa koolivalitsus.

Küsimus Nr. 26. Kolmandate isikute õigusest vallaametnikke vastu- tusele võtta ülekulutuste eest.

Kas on ühegi teisel asutusel (järelvalve- või kohtu asutusel) — kui kolmandal isikul õigus mõõdamises „Ajut. seadus valla- ja maavalit- suste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aru- annete“ kohta („R. T.“ Nr. 18 19 — 1920 a.) § 90-st ja „vallavolikogude ning vallavalitsuste korralda- mise seaduse“ §§ 70 ja 73 II lõikest, ning ilma vallavolikogule sellest teatamata, võtta vastutusele vallaametnikka, kes on üle eelarve kulutusi tei- nud, neid ametist tagandada ja ülekulutatud summa tagasimaksmist nõuda?

Vastus:

Ei ole.

Küsimus Nr. 27 Edasilükkamata ku- lude mõistest.

Kas on vallavalitsusel õigus vallavolikogude ja vallavalitsuste korraldamise seaduse § 84 („R. T.“ Nr. 97 — 1926 a.) põhjal valla eelarves mitte ette- nähtud summat Kr. 5.70 valla kodanikkude ho- buste sõjaväele registreerimise komisjoni ülespi- damise kuludeks väljaanda kui edasilükkamatut kulu?

Vastus:

Ei ole õigust, sest tähendatud kulu, kui harilik (veo- ja liikumisvahendite üldlugemise, registreerimise ja kaitseväge võtmise seadus („R. T.“ Nr. 98 — 1920 a., § 17 p. 2) peab eelarves ettenäh- tud olema.